

Sağlık Yönetiminde Sürdürülebilirlik: Sağlık Çalışanlarının Sürdürülebilirlik ve Atık Yönetimi Algısı Üzerine Bir Araştırma

Khalid Salim Debbik¹ 0000-0002-3866-9610
 Kastamonu University, kdebbik@yahoo.com Türkiye

Article Type: Research Article

Vol 6 (Issue 1) 2024: 63-73

 10.5281/zenodo.11297855

Cite as: Debbik, Khalid S. (2024). Sağlık Yönetiminde Sürdürülebilirlik: Sağlık Çalışanlarının Sürdürülebilirlik ve Atık Yönetimi Algısı Üzerine Bir Araştırma, Quantrade Journal of Complex Systems in Social Sciences, 6 (1) , 63-73. Doi: 10.5281/zenodo.11297855

Received: 06.02.2024

Revised: 25.05.2024

Accepted: 30.05.2024

Özet

Sürdürülebilirlik kavramı özellikle son elli yılda önem kazanmış bir konudur. Bunun ana sebebi plastiklerin üretiminde maliyetlerin düşük olması, plastik ile servis edilen ürünlerin alınmasının tüketiciler tarafından fiyat etkisi nedeniyle tercih edilmesi, çevreyi kirleten sektörlerin yoğunlaşması, insanların bir arada yaşama ve bir arada üretme kültürünün bir arada yaşama ve bir arada tüketme kültürüne evrilmesi, fosil yakıtlara olan bağımlılığın artması olarak sayılabilir. Bu çalışmada sürdürülebilirlik kavramının sağlık sektörü açısından incelenmesi amaçlanmış olup bu doğrultuda yapılabilecekler ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Sağlık sektöründe tıbbi atıkların çevreye ayrıca zarar vermelerinden hareketle, imha ve benzeri yapılabileceklerin zaten sistematik bir biçimde yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmadaki ana nokta sağlık çalışanlarının genel itibarıyla sürdürülebilirlik kavramına ne derece bilinçli yaklaştıklarının araştırılmasıdır. Bu amaçla devlet hastanelerinden veri ediniminin zor olabileceği ve ilgili hassasiyetler olabileceği düşünülerek İstanbul ve Ankara’da ikamet eden 50 sağlık çalışanı ile açık uçlu sorular üzerinden görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeleri önemli yapan kısım, iş hayatlarının bir kısmında devlet kurumlarında çalışmış olanlar da dahil en az 10 yıllık sektör tecrübesi olan doktor, hemşire, sağlık çalışanı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Doktorların arasında 10 adet idari görevi olanların seçimi ise görüşmelerin sağlıklı yürümesi sağlamıştır. Türk Sağlık Sistemi’nde çalışanlar dünya sağlık sistemi içinde çok önemli bir klinik bilgiye sahiptirler. Acil durumlarda neler yapmaları gerektiğini bilmektedirler. Öte yandan sürdürülebilirlik konusunda faaliyetlerine özen göstermeleri hususunda desteğe ihtiyaçları vardır. Bu konuda ikametleri ve işyerlerinde birlikte uygulayabilecekleri ortak programlar ile her meslek grubunda olduğu gibi bu meslek grubunda da yüzde yüze yakın bir başarı sağlanabileceği bu çalışmanın ulaştığı en önemli sonuçlardan birisi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sağlık Yönetimi, Atık Yönetimi, Sağlık Çalışanları, Çevresel Etki, Sağlık Tesisleri

Sustainability in Health Management: A Research on the Perception of Sustainability and Waste Management Among Health Workers

Abstract

The concept of sustainability has gained significant importance, especially in the last fifty years. The main reasons for this include the low costs in the production of plastics, the preference of products served with plastic by consumers due to price effects, the concentration of industries polluting the environment, the evolution of the culture of cohabitation and co-production into a culture of cohabitation and consumption, and the increasing dependency on fossil fuels. This study aims to examine the concept of sustainability from the perspective of the healthcare sector and to develop possible actions and solution proposals accordingly. Considering the additional harm medical wastes cause to the environment, it is already known that destruction and similar actions can be systematically carried out. The main point here is to investigate the extent to which healthcare professionals generally approach the concept of sustainability consciously. To achieve this, interviews were conducted with 50 healthcare professionals residing in Istanbul and Ankara through open-ended questions, considering that obtaining data from state hospitals might be challenging and there could be relevant sensitivities. What makes these interviews significant is that discussions were held with doctors, nurses, and healthcare professionals with at least 10 years of industry experience, including those who have worked in government institutions in some parts of their careers. The selection of ten doctors with administrative duties among them ensured a more effective conduct of the interviews. Employees in the Turkish healthcare system possess a significant clinical knowledge within the global healthcare system. They are well-versed in

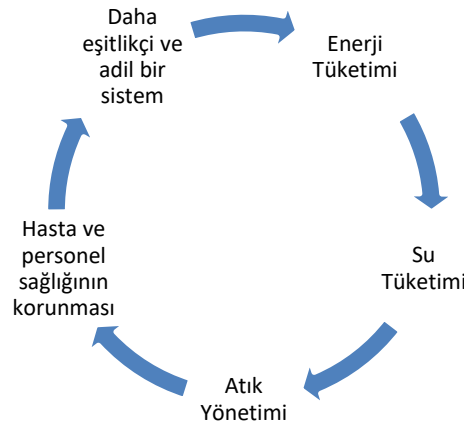
¹ Corresponding Author kdebbik@yahoo.com

both theoretical and practical aspects, knowing what to do in emergency situations. However, they need support in ensuring sustainability in their activities. One of the most significant findings of this study is that, with joint programs that can be implemented both in their residences and workplaces, similar to every profession, close to a hundred percent success can be achieved in this professional group as well.

Keywords Sustainability, Health Management, Waste Management, Health Workers, Environmental Impact, Healthcare Facilities.

1.Giriş: Sağlık Sektöründe Sürdürülebilirlik Kavramı

Sağlık yönetiminde sürdürülebilirlik kavramı, sağlığın alanına giren çevresel, sosyal hususların çevreye uygun bir alana entegre edilmesi sürecidir. Burada sürdürülebilirlik kavramının ana çerçevesi ileriye dönük olarak üretimin ve tüketimin, yaşamın döngüsünü etkileyecek tüm dinamiklerin gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması, daha adil, daha temiz, kaynakların daha sürdürülebilir olmasını sağlamak olarak bilinmektedir. Sağlık sektörü operasyonel alanlarda bütünsel olarak düşünülmesi gereken sektörlerin başında gelmektedir. Çalışan sağlık personelinin, hastaların ve hasta yakınlarının sağlık sistemi içinde bütünsel olarak düşünülmesi konunun önemini daha da arttırmaktadır. Sürdürülebilirliği sağlık yönetimine dahil etmenin avantajı maliyetlerin düşmesi, hastaların bakımlarının daha etkin yapılması ile adil bir şekilde hizmet almaları olmaktadır. Kavramsal çerçeve içinde kısaca değinilecek olunursa sürdürülebilirliğe ulaşmak için temel adımların aşağıdaki şekilde olabileceği düşünülebilir (Abed ve Ulusoy,2023; Alwetwat,2023).

Şekil 1: Sürdürülebilirliğe Ulaşmak İçin Temel Adımlar (Asgarov,2023)

Temel olarak bakıldığında Brundlant Raporu'nun yayınlanması sürdürülebilirliğin işletmeler tarafında daha fazla önemsenmesine neden oldu. Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü (IISD) kurumsal sürdürülebilirliği “şirketin ve paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılayan iş stratejilerini ve faaliyetlerini bugünden benimsemek, aynı zamanda gelecekte ihtiyaç duyulacak insan ve doğal kaynakları korumak, sürdürmek ve geliştirmek” olarak tanımlamaktadır (Mehra ve Sharma, 2021). Bu konuda öncelikle değişen insan ihtiyaçlarının ele alınması gerekli gibi görünmektedir (Ulusoy ve Civek,2020; Ulusoy vd., 2021).

Çevresel olarak, sağlık sektöründe sürdürülebilirlik, tıbbi atıkların azaltılması, tıbbi ve fiziksel ortamının temiz tutulması, israfın azaltılması, hijyen, güvenlik, tedarikte etkin stok yönetimi gibi faktörleri kapsar. Sağlık sisteminin bir ülkenin gider kalemleri içerisinde oldukça yüksek yer alması düşünüldüğünde, durumun önemi daha da artmaktadır. Bu noktada yapılacaklar kısmında da belirtileceği üzere her hastanenin giriş ve çıkış stok, elektrik dahil diğer enerji verimliliği ile ilgili yapacakları çalışmalar ile sürdürülebilir kalkınmaya etkisinin

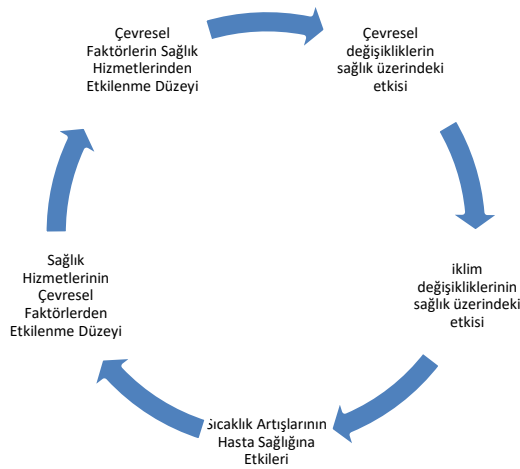
önemli derecede olacağını söylemek mümkündür.

Atık yönetim programları, su kaynağının korunması, denetimi, kendi kendine yetebilir hastane modelleri gibi eylemlerin çevresel etkileri azaltmada rolünü tartışırken literatürde sıkça yer alan Sağlık 4.0, Toplum 5.0 dönüşümlerinin de düşünülerek hareket edilmesi önemlidir.

Toplum 5.0, "... ekonomik ilerlemeyi sosyal sorunların çözümü ile siber uzayı ve fiziksel alanı bütünleştiren bir sistem aracılığıyla dengeleyen insan merkezli bir toplumu" teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Pu ve Yano, 2021) Sağlık 4.0, "... Endüstri 4.0'dan ilham alan sağlık hizmetleri için taktiksel bir dağıtım ve yönetim modeli" gerektirir (Estrela vd., 2018). Bu çalışmanın kapsamına girmemekle birlikte sağlık yönetimi ve sağlık yönetimi kavramlarına da ayrı ayrı eğilinmesi gereklidir (Ulusoy ve Saeed, 2022; Ulusoy vd., 2022)

2.Sağlık Çalışanlarının Sürdürülebilirlik Algısı

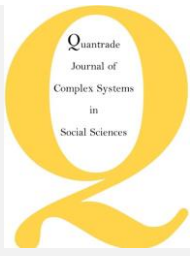
Sağlık sektöründe sürdürülebilirlik kavramının iki yönlü olabileceği düşünülmelidir. Bunlardan birincisi sağlık çalışanı tarafında, diğeri ise sağlık çalışanının bakımı altında olan hastalar tarafında olmaktadır. Burada sürdürülebilirlik algısı, sağlık çalışanlarının faaliyetlerini gerçekleştirirken hangi tutum ve davranışları geliştirdikleri ile ilgili olsa da daha geniş perspektifte sağlık çalışanlarının hem kendi mesleklerini icra ederken hem de sağlıklı olunması noktasında potansiyel hastalara sürdürülebilirlik konularında nasıl davranmaları gerektiği konusunda etki bırakmaları olarak tanımlanabilir (Etbiga,2023). Bu manada iklim değişikliklerinin sağlık üzerindeki etkisi, çevresel faktörlerin sağlık üzerindeki etkisi, sıcaklık artışlarının hasta sağlığına olan etkileri, verilen sağlık hizmetlerinin çevre üstündeki etkisi ayrı ayrı düşünülmelidir.

Şekil 1: Çevresel faktörler, iklim ve sağlık döngüsü

Klinik atıkların uygun şekilde ayrıştırılması, geri dönüşüme dahil olan faaliyetler, yenilikçi eğitim uygulamalarının yerine getirilmesi, engellenemeyen karbon emisyonlarının neler olduğunun bilinmesi sağlık yönetiminde liderlik becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir (Lopez,2022).

Yebaah vd., (2024) yaptıkları çalışmada iklim değişikliği ve sürdürülebilir sağlık uygulamalarına ilişkin beş ana tema belirlemiştir. Bunlar; i) iklim değişikliğine ilişkin bilgi ve farkındalık, ii) hemşirelik ve iklim değişikliği arasındaki bağlantı, iii) çevresel sürdürülebilirlik, iv) çevresel açıdan sorumlu sağlık bakımının önündeki engeller ve v) çevresel açıdan sürdürülebilir hemşirelik uygulamalarına giden yollar olarak maddelenebilmektedir. Çevresel açıdan sorumlu sağlık bakımının önündeki engeller ile çevresel açıdan sürdürülebilir hemşirelik uygulamalarına giden yollar maddeleri başka bir çalışmanın konusu olabilecek kadar geniş konular olup burada yer verilmeyecektir. Bu çalışmanın algı kısmı iklim değişikliğine ilişkin bilgi ve

farkındalık ile sadece hemşirelik değil tüm sağlık çalışanlarından seçilmiş bir örneklem üzerinde meslek ile iklim değişikliği arasındaki bağlantı olarak örülmüştür.

Sağlık çalışanlarının bu noktada algılarının geliştirilmesi için var olan sistemlerin çok iyi anlatılması gerekmektedir. Ortalama olarak dünyada sağlık sistemine dahil olan çalışmaların belirli bir yüzdesinin toplam karbon emisyonlarını etkilediği bilinmektedir. Bunun ölçümleri yapılabilmektedir. Bu noktada basit bir şekilde düşünmenin önemi algılamının temeli olarak görülmelidir. Kurum içinde “sağlık çalışanlarının boş dinlenme odalarının kendilerinin olmadığı saatlerde elektriklerinin kapatıldığında” ya da mesai saatleri dışında “evlerinde boş odalarının kendilerinin olmadığı saatlerde elektriklerinin kapatıldığında” ülke ekonomisine ne kadarlık bir katkı sağlayacaklarının karşılaştırabilmelerinin sağlanması bile işyeri sürdürülebilirlik uygulamalarında düşünüşün geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Sağlık çalışanlarının bu konuda boş zamanlarında okuyarak ve güncel gelişmeleri takip ederek sürdürülebilirlik yaklaşımını benimsemeleri yerinde olacaktır. Bu noktada bireyin kendisine özgü olan faktörler, kişinin kendi kendini koşullandırması, toplum tarafından belirlenen normlar ile kişinin kendisinde toplumun yansıması olan faktörler, kişinin duygusallığı algıyı belirleyen faktörlerin başında gelmektedir (Lucio,2019).

Burada; i) kişinin endişe düzeyindeki artış, ii) toplumsal sınıf farkları arasındaki uyumsuzluk, iii) gelir adaletsizliğindeki artış makro düzeyde algıyı bozan ve uyumsuzlukları yaratan temel sebepler arasındadır (Lin,2021). İklim tehditleri ile ilgili haberlere karşın; hükümet kanadından gelen haberlerin karbon azaltımı için değil artırımına yönelik olması, ilgili iktisadi birimlerin ve teşkilatların alınabilecek önlemleri belirlemesi, fakat bu konuda yapılacak olan adımların hayata geçirilememesi gibi faktörler algıda bozulmaya sebep olabileceğinden, toplumun temel sektörlerinden olan sağlık sektörünün de toplumsal duyarlılığı yüksek sektörler arsında yer alıyor olması bu durumu oldukça zorlamaktadır. Uyum, ekonomik refahı koruma veya güvenlik düzeyini artırma arzusuyla motive edilebilir (Adger vd., 2004 aktaran Linvd., 2021)

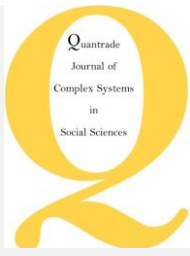
3. Atık Yönetimi ve Sağlık Sektöründe Önemi

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) atığı, “sahibinin istemediği, ihtiyaç duymadığı, kullanmadığı, arıtma ve uzaklaştırma gerektiren maddeler” olarak tanımlamaktadır (UNDATA,2024) . Küresel sağlık harcamalarının 8 trilyon doları aştığı (WHO,2020) dünyamızda, sağlık hizmetleri insanlığı ilgilendirdiğinden dolayı harcamaları da hızla artmaya devam etmektedir. Ancak sağlık sistemlerinin tüm hastaların yararlanabilmesi için yüksek düzeyde verimli olması gerektiğinden sürdürülebilirliğinin de önemli bir faktör olduğu unutulmamalıdır. 2017’de yayınlanan bir raporda (OECD) kaynakların israfının, dünya genelinde sağlık harcamalarının dörtte birine denk geldiği belirtilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Japonya ve Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere gelişmiş ekonomilere odaklanan bu rapor, sağlık sistemlerinde meydana gelen atık türlerine ve hasta bakımı sunumunun kalitesini korurken israfın ortadan kaldırılmasına yönelik en iyi uygulamalara genel bir bakış sunmaktadır (Economist Economic Impact Report,2022).

Atık yönetimi, sağlık sektöründe önemli bir konudur ve çeşitli boyutlarıyla büyük önem taşır. Atık yönetimi konusunda sağlık sektöründeki algı ve duyarlılığın artırılması çevresel anlamda toplum sağlığını korumada da etkili olur. Sağlık hizmetlerinde atıklar ikiye ayrılmaktadır. i) Klinik Atık, ii) Operasyonel Atık. Klinik atık hasta kliniğinden ortaya çıkan her türlü tıbbi atığı ifade eder. Operasyonel atık ise sağlık birimindeki işleyişten kaynaklanan ve her türlü temizlik malzemeleri, çöp ve benzeri atıkları tanımlamaktadır.

Atık yönetiminin sağlık sektöründeki önemli olduğu noktalar şu şekilde sınıflanabilir: (Hutton,2000)

- Çevresel Etkilerin Azaltılması
- Halk Sağlığı ve Güvenlik

- Kaynak Verimliliği
- Yasal ve Etik Uyumluluk
- Maliyet Etkinliği

Sağlık hizmetlerinin uygun şekilde sağlanması, gereksiz sağlık hizmetlerinin azaltılması, sağlık hizmetlerinin sunumunda verimli olmak, sağlık hizmetlerinin kimlere ve ne şekilde verildiğini yeniden düşünmek, çevresel etkilerin azaltılması noktasında önem arz etmektedir (Keoleian,1994). Bunun yanında sağlık sistemine kazandırılacak olan yeni tesislerin kullanımlarında maliyetlerin tasarrufunda bulunulabilecek oranda kullanım sahalarının atıl durumda olanlarının kullanılmaması bir diğer önlem olarak düşünülebilir. Sağlık sistemi, sağlık tesisi, sağlık hizmeti sağlayıcısı kavramlarının birbirinden asla ayrılmayan ve birbiriyle ilişkili kavramlar olduğu unutulmadan hareket edilmelidir. Halk sağlığı ve güvenliği açısından en az sayıda ziyaretçi bulundurması hatta hastaneye geldiğinde binanın içinde hastadan başka kimsenin olmamasının sağlanması ise ayrı bir çevresel katkı olarak görülmelidir. Klinik müdahalelerde cihazların çevresel etkilerinin azaltılması için gereksiz tetkik ve tahlillerden kaçınılması şiddetle önerilmektedir (Smith ve Severn,2023).

4. Sağlık Kuruluşlarında Sürdürülebilirlik Uygulamaları

Sağlık kuruluşlarında sürdürülebilirlik uygulamalarını şu başlıklar altında ele almak mümkündür: (Hervani, vd., 2005; Rondinelli ve Berry, 2000; Thomas vd., 2022)

- Yeşil Bina Tasarımı ve İşletimi: Atık Yönetimi Programları
- Su ve Enerji Verimliliği
- Tedarik Zinciri Yönetimi
- Çevresel Bilinçlendirme ve Eğitim
- Toplum Sağlığı ve Sosyal Sorumluluk Projeleri

Bunlara örnek olarak aşağıdaki kuruluşların faaliyetleri verilmektedir:

Tablo1: Sağlık kuruluşlarında Sürdürülebilirlik Uygulama Örnekleri

Başlık	Kurum	Faaliyet	Kaynak
Yeşil Bina Tasarımı ve İşletimi ve Atık Yönetimi Programları	<i>Mayo Clinic</i>	Çevresel sürdürülebilirlik alanında yeşil bina tasarımı ve atık yönetimi konularında oldukça ilerdedir.	URL-2
	<i>Kaiser Permanente</i>	LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) sertifikasyon standardına uygun bina projeleri geliştirmektedir	URL-3
	<i>Cleveland Clinic</i>	Alanında geri dönüşümü teşvik etmek ve atık yönetimi konularında know-how geliştirmiştir	URL-4
Su ve Enerji Verimliliği	University of California, San Francisco (UCSF) Medical Center	Enerji verimliliğini artırmak için bir dizi program ve politika uygulamaktadır	URL-5
	Massachusetts General Hospital	Suyu geri dönüştürme sistemlerinin kurulması, suyun daha verimli kullanılmasını teşvik etme programları düzenlemektedir	URL-6
	Cleveland Clinic	Su tasarruflu cihazların kullanımı ve çevre dostu bina tasarımı yapmaktadır	URL-7
Tedarik Zinciri Yönetimi	MedStar Health	Sürdürülebilir tedarikçi ilişkilerinin yönetimi, sürdürülebilir stok yönetimi yer almaktadır	URL-8
	Intermountain Healthcare	Tıbbi malzeme tedariki süreçlerinin iyileştirilmesi çalışmalarında bulunmaktadır	URL-9
	Practice Greenhealth	Sağlık kuruluşlarına çevresel etkilerini azaltmaları, yeşil ürünler kullanmaları ve	URL_10

Çevresel Bilinçlendirme ve Eğitim		sürdürülebilir uygulamaları benimsemeleri konusunda bilgilendirme programları düzenler	
	Health Care Without Harm	Sağlık kuruluşlarına çevresel etkilerini azaltmaları konusunda destek sağlar ve çevresel eğitim programları sunar	URL-11
	Global Green and Healthy Hospitals (GGHH)	GGHH, dünya genelindeki sağlık kuruluşlarını çevresel sürdürülebilirlik konularında bir araya getiren bir inisiyatiftir. Sağlık kuruluşlarına çevresel sürdürülebilirlikle ilgili kaynaklar sağlar ve eğitim programları düzenler.	URL-12
Toplum Sağlığı ve Sosyal Sorumluluk Projeleri	Acıbadem Sağlık Grubu	Sağlık eğitimleri, ücretsiz sağlık taramaları, çevre temizliği etkinlikleri, engelli bireylerin desteklenmesi faaliyetlerinde bulunmaktadır	URL-13
	Memorial Sağlık Grubu	Kan bağışi kampanyaları, çocuklar için sağlık eğitimleri, kanser farkındalık etkinlikleri gibi faaliyetler bulunmaktadır.	URL-14
	Türkiye'deki kamu hastaneleri	Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen birçok toplum sağlığı ve sosyal sorumluluk projesine destek vermektedir	URL-15 URL-16 URL-17

5. Sağlık Çalışanlarının Atık Yönetimine Bakış Açısı

Devlet hastanelerinden veri ediniminin zor olabileceği ve ilgili hassasiyetler olabileceği düşünülerek İstanbul ve Ankara'da ikamet eden ağırlıklı özel hastanede çalışan 50 sağlık çalışanı ile açık uçlu sorular üzerinden görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeleri önemli yapan kısım, iş hayatlarının bir kısmında devlet kurumlarında çalışmış olanlar da dâhil en az 10 yıllık sektör tecrübesi olan doktor, hemşire ve diğer sağlık çalışanları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Doktorların arasında idari görevi olan 10 kişinin olması görüşmelerin daha sağlıklı yürütmesini sağlamıştır. Bunun nedeni idari görevi olanların sulara verdiği cevapların daha akıcı olması ile idari görevin aciliyet gerektiren durum olmamasıdır.

Tablo 2. Meslek Grubu Sonuç Analizi

Meslek Grubu	Frekans	Yüzde
Kamuda Ücretli	4	8
Özel Sektörde Ücretli	46	92
Toplam	50	100

Sürdürülebilirlik ve Atık yönetimi konusunda 6 farklı kategoride 30 açık uçlu soru sorulmuş ve açık uçlu sorular üzerinden nitel gruplandırma yapılarak cevaplar betimsel analize tabi tutulmuştur. Tablo 2'de ise meslek grupları açısından değerlendirildiğinde 4 kişinin halen kamuda ücretli olduğu 46 kişinin de özel sektörde çalıştığı görülmektedir. Fakat bu 46 kişinin 35'i ise en az 5 yıl kamu hizmeti vermiş olan sağlık çalışanlarıdır.

Tablo 3. Meslek Grubunda Kadrolar Sonuç Analizi

Meslek Grubu Kadroları	Frekans	Yüzde
Doktor	12	24

Hemşire	20	40
Diğer Sağlık Çalışanı	18	36
Toplam	50	100

Meslek grubunda çalışanların çalıştıkları kadrolara bakıldığında ise %24 doktor, %40 hemşire olduğu görülmektedir. Diğer sağlık çalışanlarının toplam örnekleme oranı da %36'dır. Bu dağılım bu çalışma için yeterli görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 4. Sürdürülebilirlik Konusunda Eğitim/Kurs Durumu Analiz Sonuçları

Sürdürülebilirlik Konusunda Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	48	96
Hayır	2	4
Toplam	50	100

Mesleki anlamda sürdürülebilirlik/atık yönetimi/çevre/karbon ayak izi gibi konularda mesleki eğitim alıp almadıklarına dair sorularda katılımcıların %96'sının eğitim/seminer vb. bilgilendirmeler aldığı görülmektedir. (Tablo 4)

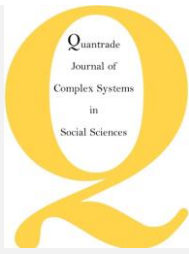
Sürdürülebilirlik ve atık yönetimi hususunda dolaylı bir bilgi olan tasarruf edip edilmediği kısmında tasarrufların bir şekilde tamamında yapıldığı görülmektedir.

Tablo 5. Tasarruf Durum Analiz Sonuçları

Gelirinizin Belirli Bir Kısmını Tasarruflarınıza Ayırıyor musunuz?	Frekans	Yüzde
Evet	50	100
Hayır	0	0
Toplam		100

Tablo 6. Bakış Açısı Çeşitliliği Analiz Sonuçları

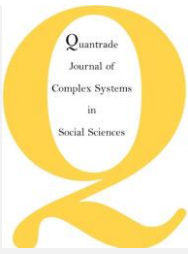
Bakış Açısı Grupları	Cevaplar	Frekans	Yüzde
Farkındalık: Bu gruptaki sorularda 5 adet ana nokta sorulmuştur. Bu noktalarda kavramsal bilgi olarak a) Karbon ayak izi b)sürdürülebilirlik c)iklim değişikliği d) gıda güvenliği e)atık yönetimi ile ilgili sorulardaki bilgi birikimi ve farkındalık düzeyine bakılmıştır.	Evet	45	90
	Hayır	5	10
Sorumluluk: Bu gruptaki sorularda genellikle iş ve ev hayatları ile ilgili sorular sorulmuştur ve yine 5 farklı noktaya odaklanılmıştır. a) çalışan kurumun sorumluluk alıp almadığı b) evde aile bireylerinin sorumluluk alıp almadığı c) devletin sorumluluk alıp almadığı d) sorumluluğun ne kadarını kendilerinde gördükleri e) Sosyal Sorumluluk kavramının kendilerinde nasıl bir düşünce oluşturduğu konularında cevapları analiz edilmiştir.	Evet	48	96
	Hayır	2	4

<p>Katılım: Bu grupta ise a) Sosyal sorumluluk projelerine katılma durumları b) Gönüllülük gerektiren hususlardaki yaklaşımları c) gerçekten iklim değişikliği konusuna inanıp inanmadıkları d) konularla ilgili eğitim taleplerinin olup olmadığı e) aile bireyleri ile birlikte yılda 1 kez dahi olsa projelere/eğitimsel seminerlere bilinçlendirme programlarına katılım konusunda gündem oluşturulup oluşturulmadığı konularına bakılmıştır.</p>	Evet	49	98
	Hayır	1	2
<p>Çevresel Duyarlılık: Duyarlılık en önemli konu olduğundan bu grupta ise yine 5 soru sorulmuştur. a) İşyerinde atık yönetimi konusuna nasıl dikkat edildiği b) Ev ve işyerinde elektrik sarfiyatına dikkat edilip edilmediği c) Bu konuda sistemin yeterli çalışıp çalışmadığı d) Kendi bilgi birikiminin yeterli olup olmadığı e) Yazılı ve Görsel basının sağlık çalışanları açısından yeterli faaliyette bulunup bulunmadığına bakılmıştır.</p>	Evet	45	90
	Hayır	5	10
<p>İş Yükü ve Zaman Kısıtları: a) Sosyal sorumluluğun zamanla ilişkili olup olmadığı b) Atık yönetimi başta olmak üzere sürdürülebilirlik konusunun zamanla ilişkili olup olmadığı c) İş yükünün iklim değişikliği vb konulara dikkat etme konusu ile ilişkili olup olmadığı d) Zaman kısıtının bu konulara eğilimde ana etken olduğu e) İkametteki faaliyetlerin vakit ayırma ile ilişkili olup olmadığı konuları ele alınmıştır.</p>	Evet	1	2
	Hayır	49	98
<p>Geri Bildirim ve Değerlendirme: a) Hasta bilinçlendirmesinin yeterli olup olmadığı b) Kurum yönetiminin yeterli olup olmadığı c) Kurum içi sürdürülebilir dayanışmanın yeterli olup olmadığı d) Aile bireyleri olarak sürdürülebilir dayanışmanın yeterli olup olmadığı e) Toplum olarak sürdürülebilir dayanışmanın yeterli olup olmadığı konuları ele alınmıştır.</p>	Evet	1	2
	Hayır	49	98

Tablo 6’da görüldüğü üzere 6 farklı noktaya temas eden 5’er soru sorulmuş ve 30 soruda sonuç alınmıştır. **Farkındalık** grubundaki kavramsal bilgi olarak Karbon ayak izi, sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, gıda güvenliği, atık yönetimi ile ilgili sorulardaki bilgi birikimi ve farkındalık düzeyine bakıldığında sağlık çalışanların tamamına yakın bir kısmında farkındalık olduğu gözlemlenmiştir. **Sorumluluk** grubundaki sorularda genellikle iş ve ev hayatları ile ilgili sorular sorulmuştur ve yine 5 farklı noktaya odaklanılmıştır. Bu noktalarda çalışılan kurumun sorumluluk aldığı, evde aile bireylerinin sorumluluk konusunda eksik oldukları, devletin sorumluluk aldığı, sorumluluğun büyük kısmını kendilerinde gördükleri, sosyal sorumluluk kavramının kendilerinde “yardım” düşüncesini oluşturduğu belirlenmiştir. **Katılım grubunda** Zaman kısıtının bu konulara eğilimde, sosyal sorumluluk projelerine katılma ve gönüllülük gerektiren konulara yönelik yaklaşımlarını yeterli bulmaktadırlar. Sağlık personeli olarak insana yardım ettikleri için toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket ettiklerini belirtmektedirler. İklim değişikliği konusuna inandıklarını ifade ederken, konularla ilgili eğitim taleplerinin zaman kısıtlaması nedeniyle karşılanamayacağını belirtmektedirler. Konularla ilgili eğitim taleplerinin olup olmadığı konusunda talebin zaman kısıtlılığı ile karşılaşabileceklerini belirtmektedirler. Aile bireyleri ile birlikte yılda 1 kez dahi olsa projelere/eğitimsel seminerlere bilinçlendirme programlarına katılım konusunda gündem oluşturulup oluşturulmadığı konusunda ise evdeki aile bireylerinin bu konuda yaptıkları çalışmaları konuşarak ya da sosyal medyadaki paylaşımları gündeme getirerek bu sonuca da rahatlıkla ulaştıklarını söylemek mümkündür. **Çevresel duyarlılık** kısmında, işyerinde atık yönetimine ve evde elektrik sarfiyatına dikkat edildiği, ancak sistemin yeterli çalışmadığı, desteklerle geliştirilebileceği belirlenmiştir. Bilginin yeterli olmadığı, ancak çalışmada sorulan sorular ve kavramsal çerçeve hakkında bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Yazılı ve görsel basının sağlık çalışanları açısından yeterli faaliyette bulunmaya çalıştığı, ancak toplumda yeterli kamuoyu desteğinin olmadığı tespit edilmiştir. **İş yükü ve zaman kısıtları** bölümünde sonuçlar şu şekilde özetlenmiştir. Sosyal sorumluluğun zamanla ilişkili olduğu aşikardır. Atık yönetimi başta olmak üzere sürdürülebilirlik konusu kesinlikle zamanla ilişkili olmaktadır fakat bunun bilinç düzeyinin oluşması için zamandan çok istek ve duyarlılık olmalıdır. İş yükünün iklim değişikliği vb. konulara dikkat etme konusunda bahane olamayacağı nettir. Zaman kısıtının bu konulara eğilmeye engel olduğu söylenemez. İkametteki faaliyetlerin vakit ayırma ile değil, alışkanlıklarla ilgili olduğu söylenebilir. **Geri bildirim ve değerlendirme** bölümünde netleşen hususlar şunlardır: Hasta bilinçlendirmesi

yeterli değildir. Kurum yönetimleri yeterli olmaya çalışmaktadır. Kurum içi sürdürülebilir dayanışma yetersizdir. Aile ve toplum olarak sürdürülebilir dayanışma eksiktir

6. Bulguların Değerlendirilmesi

Sürdürülebilir sağlık eğitimi, mensuplarının meslekler arası işbirliklerinde karmaşık sorunlarla başa çıkmak için mesleki tutum ve beceriler geliştirmelerine olanak tanıyan, sağlık kavramlarını tıp eğitimine uygular. Yerel kurumsal yaratıcılığa ve bölgesel çevre sorunlarına dayalı pratik faaliyetler, klinik uygulama ile çevre sağlığı arasındaki bağları yeniden canlandırabilir (Walpole,2019).

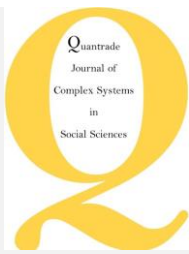
Çevresel Bilinçlendirme Seminerlerinin mesai saatlerini bölmeyecek şekilde ayarlanması gerekmektedir. Eğitim modülleri ve materyallerinin basit, açık ve anlaşılır hazırlanması önem arz etmektedir. Etkinlikler ve çalıştayların orta ve alt kademe yöneticilerin de konuşabileceği ve rahatlıkla eleştirebileceği seviyede ve olgunlukta yapılması esastır. Örneğin ilgili Bakanlık temsilcisinin önünde veya kurum amirinin (çoğunlukla Başhekimlik veya Özel Hastane Sahipleri) önünde yapılan tartışmalar yeterli doğrulukta yapılamamaktadır. “Yeşil Takımlar ve Sürdürülebilirlik Komiteleri” adıyla oluşturabilecek takımlar birbirleriyle ilişki içinde olmalı ve proje geliştirmelidir. Fakat bunlar kurumların bürokratik süreçlerinde olduğu iç içe geçmiş süreçler olarak yoğun planlamalar içerirse bunu geri dönülemez ve telafi edilemez isteksizlikler takip edebilir. Geri bildirim ve değerlendirmenin sürekli değil her ayın veya haftanın belirli bir günü, toplantı ile değil sistemde yazıyla sağlık personelinin vakit kısıtının olduğu da düşünülerek yerine getirilmelidir.

“Yeşil Bina ve Alt Yapı Tasarımı” birimi, “Atık Yönetimi ve Geri Dönüşüm” birimi, “Enerji ve Su Verimliliği” birimi “Yeşil Tedarik Zinciri Yönetimi” birimi “Çevresel Bilinçlendirme ve Eğitim” birimi “Yenilikçi Teknoloji ve Pratiklerin Uygulanması” birimlerinin Sağlık Bakanlığı bünyesinde kurulması ve bu birimlere görevlendirilecek 3’er kişinin her ay toplanarak bilgi paylaşımında bulunması, standartların gözden geçirilmesi ile bütün yıl sahada sağlık birimlerini dolaşarak sürdürülebilirlik çalışmalarının yerinde izlenmesi süreçlerini yerine getirmeleri bir tavsiye olarak sunulmaktadır.

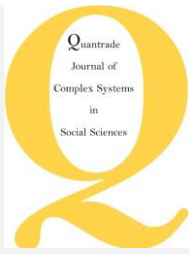
7. Sonuç

Sağlık sektöründe sürdürülebilirlik konusu oldukça önemli bir konu olarak görülmektedir. Çünkü toplumun temelini oluşturan insan doğası gereği hastalıklarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Hastalıkların teşhis ve tedavi sürecinde zorluklarla karşı karşıya kalan sağlık personelinin bilinçlendirilmesi ise COVID19 sonrasında oldukça önemli bir hale gelmiştir. COVID19’da ülkelerin sağlık sistemleri büyük bir sınavdan geçmiştir. Bu sınav sonrasında yüksek çabayla işlerini tamamlayan ve başarılı olan ülkelerin başında Türk Sağlık Sistemi gelmiştir. Bunun dışında gelişmekte olan kimi ülkelerde bu süreci başarıyla atlatmıştır. Fakat görülmüştür ki sürdürülebilirlik konusunda oldukça önemli projeler ve faaliyetlerde bulunan gelişmiş ülke ekonomileri bu faaliyetlerinin haricinde COVID 19 pandemisi ile baş etmede yetersiz kalmıştır. Bu noktadan itibaren düşünülmesi gereken husus sağlık personelinin sürdürülebilir bir dünya görüşünü benimsemesi ile kendi ülkesindeki sağlık sisteminin hasta bakımı, klinik, yatış sonrası hizmetler gibi kısımlarda olgunlaşmasını birlikte gerçekleştirmesinin önemli olduğudur. Burada 50 çalışan ile yapılmış olan çalışmada, görüşmeler sonrası elde edilen sonuç şudur: Türk Sağlık Sistemi’nde çalışanları dünya sağlık sistemi içinde çok önemli bir klinik bilgiye sahiptirler. Teorik ve pratik bilgilerinin çok iyi olduğu acil durumlarda neler yapmaları gerektiğini bilmektedirler. Öte yandan sürdürülebilirlik konusunda faaliyetlerine özen göstermeleri hususunda desteğe ihtiyaçları vardır. Bu konuda ikametleri ve işyerlerinde birlikte uygulayabilecekleri ortak programlar ile her meslek grubunda olduğu gibi bu meslek grubunda da yüzde yüze yakın bir başarı sağlanabileceği bu çalışmanın ulaştığı en önemli sonuçlardan birisi olmuştur

Kaynakça

- Abed, A. M., Ulusoy, T. (2023). Strategic Management of Corporate Sustainability: Value and Performance Based Sustainable Strategic Management Model. *Quantrade Journal of Complex Systems in Social Sciences*, 5 (2) , 84-89. Doi: 10.5281/zenodo.10339667
- Adger N., Arnell N., Tompkins E. Successful adaptation to climate change across scales. *Global. Environ. Chang.* 2005;15:77–86
- Alwetwat, T. F. S. (2023). The Effect of Organizational Change and Development Management on Sustainable Development. *Quantrade Journal of Complex Systems in Social Sciences*, 5(1), 65-72.
- American Hospital Association. (2020). Sustainability Roadmap for Hospitals. Retrieved from <https://www.aha.org/sustainability-roadmap-hospitals>
- Asgarov, T. (2023), Sustainability in Healthcare management: Paving the Way for a Healthier and More Equitable Future
- Ciasullo, Maria Vincenza, Orciuoli, Francesco, Douglas, Alexander, Palumbo, Rocco (2022) Putting Health 4.0 at the service of Society 5.0: Exploratory insights from a pilot study, *Socio-Economic Planning Sciences*, Volume 80
- Ebenezer Akore Yeboah, Amanda Rodrigues Amorim Adegboye, Rosie Kneafsey, Nurses' perceptions, attitudes, and perspectives in relation to climate change and sustainable healthcare practices: A systematic review, *The Journal of Climate Change and Health*, Volume 16, 2024,
- Economist Economic Impact Report (2022) Reducing the impact of waste in health systems Towards higher value care
- Estrela, V. V., Monteiro, A. C. B., França, R. P., Iano, Y., Khelassi, A., & Razmjoo, N. (2018). Health 4.0: applications, management, technologies and review: array. *Medical Technologies Journal*, 2(4), 262-276.
- Etbiga, R. (2023). Behavioral Management And Behavioral Economics: Evaluation of the Executive in Terms of Corporate Leadership Role and Individual Investor Role. *Quantrade Journal of Complex Systems in Social Sciences*, 5(1), 45-51.
- Hervani, A. A., Helms, M. M., & Sarkis, J. (2005). Performance measurement for green supply chain management. *Benchmarking: An international journal*, 12(4), 330-353.
- Hutton, G., Water, S., & World Health Organization. (2000). Considerations in evaluating the cost-effectiveness of environmental health interventions (No. WHO/SDE/WSH/00.10). World Health Organization.
- Isabel M. López-Medina, Cristina Álvarez-García, Laura Parra-Angueta, Sebastián Sanz-Martos, Carmen Álvarez-Nieto (2022) Perceptions and concerns about sustainable healthcare of nursing students trained in sustainability and health: A cohort study, *Nurse Education in Practice*, Volume 65.
- Keoleian, G. A. (1994). Product life cycle assessment to reduce health risks and environmental impacts. Elsevier.
- Lin YH, Lee TH, Wang CK. Influence Analysis of Sustainability Perceptions on Sense of Community and Support for Sustainable Community Development in Relocated Communities. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Nov 21;18(22):12223. doi: 10.3390/ijerph182212223. PMID: 34831979; PMCID: PMC8622289.
- Lucio, LP, Machado, MK, de Moraes Hoefel, JL (2019). Sürdürülebilirlik Algıları. İçinde: Leal Filho, W. (eds) *Yüksek Öğretimde Sürdürülebilirlik Ansiklopedisi*. Springer, Cham.
- Mehra, R., Sharma, M.K. (2021) measures of Sustainability Healthcare, *Sustainability Analytics and Modelling*, Volume 1, 100001,2667-2596
- National Health Service. (2021). Sustainable Development in Health and Care. Retrieved from <https://www.england.nhs.uk/greenernhs/>
- OECD. Tackling Wasteful Spending on Health. Organization for Economic Co-operation Development, 2017. Available from: <https://www.oecd.org/els/health-systems/Tackling-Wasteful-Spending-on-Health-Highlights-revised.pdf>.
- Rondinelli, D. A., & Berry, M. A. (2000). Environmental citizenship in multinational corporations: social responsibility and sustainable development. *European Management Journal*, 18(1), 70-84.
- S. Pu, M. Yano, Market quality approach to IoT data on blockchain big data M.D. Yano (Ed.), *Blockchain and crypt currency building a high quality marketplace for crypt data*, Springer, Cham (2020), pp. 21-40
- Sarah Catherine Walpole, Stefi Barna, Janet Richardson, Hanna-Andrea Rother (2019) Sustainable healthcare education: integrating planetary health into clinical education, *The Lancet Planetary Health*, Volume 3, Issue 1, 2019, Pages e6-e7
- Smith A, Severn M; Authors.(2023) Reducing the Environmental Impact of Clinical Care: CADTH Horizon Scan [Internet]. Ottawa (ON): Canadian Agency for Drugs and Technologies in Health.
- Thomas, A., Ma, S., Ur Rehman, A., & Usmani, Y. S. (2022, December). Green operation strategies in healthcare for enhanced quality of life. In *Healthcare* (Vol. 11, No. 1, p. 37). MDPI.
- Ulusoy, T. & Civek, F. (2020). “İnsani İhtiyaçlar Değişiyor Mu? Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisinden Covid-19 İhtiyaçlar Hiyerarşisine Teorik Bir Değerlendirme” *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) Vol:6, Issue:75; pp:5489-5495.

- Ulusoy, T. & Saeed, M.. (2022). “The Effect Of Corporate Governance Compliance Rating On The Company's Firm Value: A Survey On Managers' Perception”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636- 7637), Vol:7, Issue:43; pp:1257-1272.
- Ulusoy, T., Civek, F. & Ulusoy, G. (2021). “Consumer Interest In Digital Platforms Key Term Query On Google Trends: The Example Of Netflix And Amazon Prime” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:90; pp:4864-4876
- Ulusoy, T.; Saeed, M. & Kaplan Dönmez, N.F. (2022). “Yönetim Düzeyinde Bilgi Teknolojisi Yönetişimi İle Firma Performansı Arasındaki İlişkide Yeniliğin Aracılık Rolü: Teorik Bir Yaklaşım”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630- 631X) 8(59): 841-848
- United Nations Development Programme. (2020). Sustainable Development Goals. Retrieved from <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>
- URL-1 : <https://data.un.org/Glossary.aspx?q=waste>
- URL-10 https://practicegreenhealth.org/sites/default/files/upload-files/environmental_sustainability_getting_started_guide_jan2011.pdf
- URL-11 <https://noharm.org/>
- URL-12 <https://greenhospitals.org/>
- URL-13 <https://www.acibademhemsirelik.com/sosyal-sorumluluk-projesi/>
- URL-14 <https://www.memorial.com.tr/kurumsal/topluma-katkilarimiz/sosyal-sorumluluk>
- URL-15 <https://hastane.omu.edu.tr/tr/kurumsal/sosyal-sorumluluk>
- URL-16 <https://drersinarslaneah.saglik.gov.tr/TR-289229/sosyal-sorumluluk-projeleri.html>
- URL-17 <https://batmanism.saglik.gov.tr/TR-165054/yilin-sosyal-sorumluluk-projesi-odulu-batman-il-saglik-mudurlugune-verildi.html>
- URL-2 <https://newsnetwork.mayoclinic.org/discussion/mayo-clinic-facilities-recognized-for-environmental-sustainability/>
- URL-3 <https://about.kaiserpermanente.org/news/leading-in-sustainable-building-design>
- URL-4 <https://my.clevelandclinic.org/about/community/sustainability/sustainability-global-citizenship/environment/waste-reduction>
- URL-5 <https://www.ucsf.edu/news/2012/05/104163/ucsf-repeats-impressive-energy-savings>
- URL-6 <https://www.massgeneral.org/environment-and-health/sustainability>
- URL-7 <https://my.clevelandclinic.org/about/community/sustainability/sustainability-global-citizenship/environment/energy-conservation>
- URL-8 <https://scw-mag.com/news/863-medstar-health/>
- URL-9 <https://intermountainhealthcare.org/supply-chain-organization/for-suppliers/>
- WHO. Global spending on health 2020: weathering the storm. Geneva: World Health Organization, 2020. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017788>.
- World Health Organization. (2018). Health care without harm: A guide to the implementation of the WHO-UNDP-UNEP Health sector: Waste management guidance. Retrieved from <https://www.who.int/sustainable-development/health-sector/guidance-hcwh-waste.pdf>
- World Health Organization. (2020). Health and Sustainable Development. Retrieved from <https://www.who.int/sustainable-development/about/health-and-sustainable-development>